

2025'TE YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN YAPAY ZEKÂ KULLANIMI: SSCI PSİKOLOJİ ÇALIŞMALARI*

Okan TİRİNG¹

¹Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, İstanbul, Türkiye

(Received 14th November 2025; accepted 31th December 2025)

Corresponding Author: okantiring4@gmail.com

 0000-0001-9253-8403

ÖZET

Bu derleme, Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SSCI)'de yer alan psikoloji odaklı dergilerde 2025 yılında yayımlanan çalışmaları incelemekte ve yükseköğretim öğrencilerinin yapay zekâ kullanımına ilişkin psikolojik süreçleri kapsamlı, bütünleştirici ve güncel bir çerçevede analiz etmektedir. Bulgular, yapay zekâ kullanımının yalnızca akademik performans değil; motivasyon, öz-yeterlik, tutumlar, öz-kontrol, psikolojik ihtiyaç doyumu ve ruhsal iyi oluş gibi temel psikolojik değişkenleri de önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. İncelenen çalışmalar, yapay zekâ okuryazarlığı ve olumlu tutumların öğrencilerin kaygı düzeylerini azalttığını ve yapay zekâ destekli öğrenme ortamlarına uyumlarını artırdığını; buna karşın düşük öz-kontrol ile yapay zekânın aşırı kullanımının akademik sorumluluğu zayıflattığını ve yüzeysel öğrenme eğilimlerini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Öz-belirleme kuramına dayalı araştırmalar, özerklik, yeterlik ve ilişkilendirme ihtiyaçlarının karşılanmasının yapay zekâ okuryazarlığını, öz-düzenlemeli öğrenme stratejilerini, derin bilişsel katılımı ve öğrenme motivasyonunu doğrudan desteklediğini göstermektedir. Bununla birlikte, kişiselleştirilmiş öğrenme, hızlandırılmış geri bildirim, esnek çalışma düzenleri ve azalmış stres gibi avantajlara rağmen yapay zekâ; tekno-stres, yalnızlık, etik belirsizlikler, aşırı bağımlılık, dijital yorgunluk ve azalmış sosyal etkileşim gibi potansiyel riskler de taşımaktadır. Ruh sağlığına odaklanan çalışmalar, yapay zekâ ve derin öğrenme teknolojilerinin kaygı ve depresif belirtilerin erken tespiti, duygusal destek süreçlerinin güçlendirilmesi ve öğrencilerin psikolojik iyi oluşlarının izlenmesi açısından değerli araçlar olabileceğini göstermektedir. Genel olarak 2025 yılı literatürü, yükseköğretimde yapay zekâ kullanımının bilişsel, duygusal, davranışsal ve etik boyutları içeren çok katmanlı bir psikolojik dönüşümü temsil ettiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öz yeterlik, Tekno stres, Öz düzenlemeli öğrenme, Psikolojik iyi oluş, Dijital öğrenme ortamları

AI Use Among Higher Education Students in 2025: SSCI Psychology Studies

ABSTRACT

This review examines studies published in 2025 in psychology-oriented journals indexed in the Social Sciences Citation Index (SSCI) and analyzes the psychological processes related to higher education students' use of artificial intelligence within a comprehensive and up-to-date framework. The findings indicate that the use of artificial intelligence affects not only academic performance but also key psychological variables such as motivation, self-efficacy, attitudes, self-control, psychological need satisfaction, and mental well-being. The reviewed studies show that artificial intelligence literacy and positive attitudes reduce anxiety and strengthen students' adaptation to learning environments supported by artificial intelligence, whereas low self-control and excessive use weaken academic responsibility and reinforce tendencies toward superficial learning. Research based on the theory of self-determination demonstrates that fulfilling the basic psychological needs of autonomy, competence, and relatedness directly supports artificial intelligence literacy, self-regulated learning strategies, deep cognitive

* Bu makale 13-17 Ekim 2025 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 12. Yükseköğretimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

engagement, and learning motivation. Despite advantages such as personalized learning, faster feedback, flexible study patterns, and reduced stress, artificial intelligence also carries potential risks including technostress, loneliness, ethical uncertainties, overdependence, digital fatigue, and reduced social interaction. Mental health-focused studies further show that artificial intelligence and deep learning technologies can be useful tools for the early detection of anxiety and depressive symptoms, for strengthening emotional support mechanisms, and for monitoring students' psychological well-being. Overall, the 2025 literature suggests that the use of artificial intelligence in higher education represents a multilayered psychological transformation that encompasses cognitive, emotional, behavioral, and ethical dimensions.

Keywords: *Self-efficacy, Technostress, Self-regulated learning, Psychological well-being, Digital learning environments*

GİRİŞ

Yapay zeka (YZ) teknolojilerinin yükselen etkisi, yükseköğretimde özellikle psikoloji lisansüstü ve lisans düzeyinde öğrencilerin öğrenme süreçlerini, araştırma becerilerini ve akademik performanslarını dönüştürmektedir. 2025 yılında SSCI dergilerinde yayımlanan psikoloji temelli çalışmaların incelenmesi, bu dönüşümün kapsamını, öğrencilerin YZ kullanımına yönelik tutumlarını ve bu süreçte karşılaşılan engelleri daha net ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışma, Türkiye bağlamında yazılmış bir derleme ya da uluslararası literatür üzerinden, Yükseköğretim öğrencilerinin YZ kullanımına ilişkin psikoloji odaklı bulguları bütünleştirerek, literatürdeki eğilimleri ve 2025 sonrası araştırma gereksinimlerini belirlemeyi hedefler.

Birçok uluslararası bulgu, YZ'nin eğitim süreçlerinde nasıl benimsendiğini ve hangi psikolojik dinamiklerin bu benimseme üzerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Öncelikle, öğrenci düzeyinde YZ kullanımını etkileyen psikolojik değişkenler merkezi bir odak noktasıdır. Yapay zekâ sistemlerinin özellikle öğrenme ve karar verme süreçlerinde güçlü performans göstermesinin arka planında, biyolojik sinir hücrelerinin çalışma biçiminden esinlenen yapay sinir ağlarının karmaşık örüntüleri işleme kapasitesi bulunmaktadır (İslamoğlu, 2020). Amer ve arkadaşları, teknofobi (teknolojiye yönelik korku) ile teknofili (teknolojiyi benimseme) arasındaki uçurumun akademik performansı ve öğrenme çıktıları üzerindeki etkisini vurgular; bu bulgu, YZ tabanlı araçların etkili entegrasyonu için öğrenci psikolojisinin incelenmesinin gerekliliğini gösterir (Amer et al., 2025). Benzer şekilde, Sallam ve arkadaşlarının ChatGPT'nin sağlık eğitimindeki uygulamaları üzerine yaptığı çalışmalarda, TAM (teknoloji kabulü modeli) çerçevesinde davranışsal ve bilişsel faktörlerin kullanımına yön verdiği ortaya konmuştur; bu bulgular, öğrenci yoğunluğunun ve öğrenim planlarının YZ destekli araçlara adaptasyonunda temel belirleyiciler olduğunu göstermektedir (Sallam et al., 2023).

Psikoloji eğitimi özelinde yapay zekânın entegrasyonu; ölçme-değerlendirme, pedagojik kalite ve etik uyum gibi konularla yakından ilişkilidir. Costa ve arkadaşlarının (2024) çalışması, yükseköğretimde psikoloji öğretmenlerinin yapay zekâyı akreditasyon odaklı değerlendirme süreçlerini desteklemek amacıyla etkili biçimde kullanabildiğini göstermektedir. Bu bulgu, psikoloji eğitiminde yapay zekâ kullanımının pedagojik faydalarının yanı sıra olası kötüye kullanım risklerinin de dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Benzer şekilde, Rueda ve arkadaşlarının (2023) sistematik incelemesi, yapay zekânın öğrenme-öğretim süreçlerine önemli katkılar sağladığını ortaya koymaktadır. Ancak bu katkıların sürdürülebilir olabilmesi için öğretmenlerin ve öğrencilerin yapay zekâ araçlarına yönelik yeterli eğitim ve kurumsal destekten yararlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, öğrenci çalışmalarında yapay zekâ kullanımını

destekleyen ya da sınırlayan faktörlerin anlaşılması, eğitim politikalarının daha sağlıklı biçimde yapılandırılmasına olanak tanımaktadır.

Literatürde özellikle ChatGPT ve benzeri genel YZ araçlarının sağlık ve sağlıkla ilişkili disiplinlerdeki kullanımı üzerinde yoğunlaşan çalışmalar, bu araçların kavramsal açıklamaları sadeleştirme, karmaşık terminolojiye erişimi kolaylaştırma ve klinik iletişimi güçlendirme potansiyeline dikkat çeker. Sallam ve meslektaşlarının (2023) tıbbi, dişhekimliği, eczacılık ve halk sağlığı eğitimlerindeki tasvirleri, genel YZ'nin öğrenme süreçlerine katkısını ortaya koyarken, bu araçların eleştirel düşünce ve bağımsız problem çözme gibi becerileri nasıl desteklediğine dair bulgular sunar. Ayrıca, öğrencilerin ChatGPT kullanımıyla ilişkili tutumları ve kullanım niyetleri üzerinde çalışmalar yapan Sallam ve diğerleri, kullanıcı dostu arayüzler ve baskın öğrenme ihtiyaçları dikkate alındığında, öğrencilerin bu araçları nasıl entegrasyon sürecine dahil ettiğini gösterir (Rodríguez et al., 2023).

Kuramsal olarak, yapay zeka tabanlı araçların yükseköğretimde benimsenmesini etkileyen kurumsal ve bireysel dinamikler, güçlendirilmiş öğrenme çıktıları için kritik öneme sahiptir. Strzelecki ve Elarabawy'nin (2024) çalışması, YZ'nin benimsenmesinde cinsiyet ve çalışma düzeyi gibi demografik değişkenlerin moderatör etkisini ele alır ve performans beklentisi, çaba beklentisi ile sosyal etki gibi yapısal faktörlerin kullanım niyetini ve davranışsal davranışı nasıl yönlendirdiğini gösterir. Bu bulgu, yükseköğretim ortamlarında YZ'nin benimsenmesinin karmaşık ve çok katmanlı bir süreç olduğunu ortaya koyar.

Bu derlemenin amacı, 2025 SSCI psikoloji literatüründe yayımlanan çalışmaları bir araya getirerek, yükseköğretim öğrencilerinin YZ kullanımına ilişkin psikolojiyi merkeze alan bulguları sistematik olarak sentezlemek ve geleceğe dönük araştırma gereksinimlerini ortaya koymaktır. Ayrıca, bu alandaki literatürdeki mevcut boşluklar, metodolojik yaklaşımlar ve araştırma tasarımlarını da ortaya koyarak, 2025 sonrası araştırmalara yön verecek öneriler sunulacaktır.

YÖNTEM

Bu araştırma, 2025 yılında SSCI indeksli psikoloji temelli dergilerde yayımlanan, yükseköğretim öğrencilerinin yapay zeka (YZ) kullanımına ilişkin çalışmaları inceleyen betimsel nitelikte bir doküman analizi çalışmasıdır. Bu yöntem, mevcut akademik yayınların sistematik biçimde değerlendirilmesini ve alandaki eğilimlerin ortaya konulmasını amaçlamaktadır.

Veri Kaynağı ve Arama Stratejisi

Veri kaynağı olarak Web of Science (SSCI) veri tabanı kullanılmıştır. Arama süreci yalnızca 2025 yılı ile sınırlandırılmış olup, "Psychology", "Educational Psychology", "Applied Psychology" ve "Higher Education" kategorilerindeki dergiler taranmıştır. Arama işlemi başlık, özet ve anahtar kelimeler düzeyinde gerçekleştirilmiş; şu ifadeler kullanılmıştır: "artificial intelligence" OR "AI" OR "ChatGPT" OR "generative AI" AND "students" AND "higher education" AND "psychology". Yinelenen veya konu dışı makaleler hariç tutularak, yalnızca psikoloji temelli ve öğrenci örnekleme içeren çalışmalar incelemeye alınmıştır.

Dahil Etme ve Hariç Tutma Ölçütleri

Bu derleme çalışmasına dâhil edilecek araştırmalar aşağıdaki ölçütler doğrultusunda belirlenmiştir.

Dahil etme ölçütleri:

- (i) Çalışmanın 2025 yılında yayımlanmış olması,
- (ii) Web of Science Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SSCI) kapsamında yer alan psikoloji temelli dergilerde yayımlanmış olması,
- (iii) Örneklemin yükseköğretim öğrencilerinden oluşması,
- (iv) Yapay zekâ, üretken yapay zekâ veya yapay zekâ destekli dijital araçların psikolojik değişkenlerle (öz yeterlik, motivasyon, tutumlar, öz kontrol, psikolojik ihtiyaç doyumu, psikolojik iyi oluş vb.) ilişkisini incelemesi,
- (v) Hakemli ve tam metin erişilebilir araştırma makalesi olması.

Hariç tutma ölçütleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- (i) 2025 yılı dışında yayımlanmış çalışmalar,
- (ii) SSCI dışında kalan dergilerde yayımlanan araştırmalar,
- (iii) Örnekleme öğretim üyeleri, öğretmenler veya klinik gruplardan oluşan çalışmalar,
- (iv) Kuramsal yorum yazıları, editöre mektuplar, konferans bildirimleri ve tez çalışmaları,
- (v) Yapay zekâ kullanımını doğrudan psikolojik değişkenlerle ilişkilendirmeyen araştırmalar.

Bu ölçütler doğrultusunda yapılan tarama sonucunda, çalışma kapsamına uygun olan araştırmalar analiz edilmiştir.

Veri Toplama ve Analizi

Seçilen her bir çalışmanın başlığı, yazarı, yayın yılı, amacı, yöntemi (modeli, örneklem, veri toplama araçları) ve temel bulguları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bulgular bölümünde, her bir makale ayrı bir paragrafta ele alınarak, çalışmanın özeti ve önemli sonuçları APA metin içi atıf kurallarına uygun olarak sunulmuştur. Sonuç ve Tartışma bölümünde ise, bu çalışmalardan elde edilen ortak temalar ve ana bulgular sentezlenerek, alan yazınla ilişkilendirilmiş ve geleceğe yönelik öneriler geliştirilmiştir.

BULGULAR

Yapay Zekâ Okuryazarlığı, Tutumlar ve Kaygı

Cengiz ve Peker'in (2025) Türkiye'deki 494 üniversite öğrencisiyle yürüttükleri bu araştırma, üretken yapay zeka (Ü-YZ) kabulü ile YZ kaygısı arasındaki ilişkide YZ okuryazarlığı ve YZ'ye yönelik tutumların sıralı aracılık etkisini incelemiştir. Bulgular, YZ kaygısının Ü-YZ kabulü, YZ okuryazarlığı ve YZ'ye yönelik tutumlarla anlamlı ilişkiler içinde olduğunu göstermiştir. Hipotez 1, Ü-YZ kabulü ile YZ kaygısı arasında negatif bir ilişki olduğunu doğrulamıştır. Ü-YZ kabulü ile YZ kaygısı arasındaki ilişkinin, hem pozitif tutumlar hem de negatif tutumlar ve YZ okuryazarlığı tarafından sıralı olarak aracılık edildiği desteklenmiştir. Daha spesifik olarak, YZ'ye yönelik pozitif tutumun YZ okuryazarlığını pozitif olarak yordadığı ve YZ kaygısını negatif olarak yordadığı bulunmuştur. Buna karşın, YZ'ye yönelik negatif tutumun YZ okuryazarlığını negatif olarak yordadığı ve YZ kaygısını pozitif olarak yordadığı tespit edilmiştir. Genel olarak, YZ okuryazarlığı, YZ kaygısını negatif olarak yordamaktadır, bu da YZ okuryazarlığının artmasının YZ kaygısını azaltacağını düşündürmektedir.

Yapay Zekâ Kullanımı ve Öğrenci Refahı

Klimova ve Pikhart (2025) tarafından yapılan, yükseköğretimde YZ'nin öğrenci refahı üzerindeki etkilerini inceleyen bu mini-inceleme, YZ'nin hem faydalarını hem de zorluklarını sentezlemiştir. YZ'nin sağladığı faydalar arasında kişiselleştirilmiş öğrenme (öğrencinin ilerleme hızını belirlemesine izin vererek stresi azaltır), ruh sağlığı desteği (YZ destekli sohbet robotları anında destek ve bilgi sağlar) ve gelişmiş iletişim verimliliği yer almaktadır. YZ'nin potansiyel olumsuz etkileri ise dijital yorgunluk, yalnızlık, teknostres ve yüz yüze etkileşimlerin azalması gibi endişeleri içermektedir. Aşırı YZ'ye güvenmenin, öğrencilerin kişilerarası becerilerini ve duygusal zekasını azaltabileceği, bunun da potansiyel olarak sosyal izolasyona ve kaygıya yol açabileceği belirtilmiştir. Araştırmacılar, akademik başarıyı ve öğrenci refahını desteklemek için YZ entegrasyonunun insan merkezli yaklaşımlarla dengelenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Öz Kontrol, Öz Yeterlik ve Yapay Zekâ Kullanım Davranışları

Rodríguez-Ruiz ve arkadaşlarının (2025) bu kesitsel çalışması, 1687 İspanyol üniversite öğrencisiyle yürütülmüş olup, yapay zeka araçlarının (YZA) kullanım sıklığı ve amacının öz kontrol, öz saygı ve öz yeterlik gibi psikolojik özelliklerle ilişkili olup olmadığını araştırmıştır. Doğrusal regresyon analizleri, düşük öz kontrol düzeylerinin daha yüksek YZA kullanım sıklığı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Lojistik regresyon analizleri ise, düşük öz kontrolün, öğrenci adına akademik ödevleri yapmak için YZA kullanma olasılığını artırdığını ve birisiyle etkileşim ihtiyacından dolayı YZA kullanma olasılığını artırdığını göstermiştir. Bu durum, öz kontrol eksikliği olan kişilerin acil ödülleri tercih etme eğilimiyle tutarlıdır (hızlı bir çözüm sağlamak gibi). Öte yandan, öz yeterliğin, öğrencinin akademik işlerini kendi yerine yaptırmak için YZA kullanma olasılığını düşürdüğü bulunmuştur. Ayrıca, daha yüksek öz yeterlik puanları, günlük şüpheleri çözmek için YZA kullanma olasılığını artırmıştır. Öz saygı ise, YZA kullanım sıklığını anlamlı bir şekilde yordamamıştır.

Öğrenci Memnuniyeti ve Yapay Zekâ Destekli Öğrenme Deneyimi

Suchanek ve Kralova'nın (2025) yaptığı bu çalışma, Çek Cumhuriyeti'ndeki 231 lisans yönetimi öğrencisinin üretken yapay zeka (ChatGPT) kullanımıyla ilgili deneyimlerini ve memnuniyetlerini incelemek amacıyla "YZ Öğrenci Çalışmalardan Memnuniyet Modeli"ni (AI 3S-modeli) geliştirmiştir. Kovaryans Temelli Yapısal Eşitlik Modellemesi (CB-SEM) analizleri, YZ ile ilgili algılanan çalışmaların kalitesi (AISPQ) ve YZ ile ilgili öğrenci beklentileri (AISE) olmak üzere iki faktörün, YZ ile ilgili genel öğrenci memnuniyetini (AIOSS) doğrudan ve pozitif olarak etkilediğini ortaya koymuştur. Öğrenciler, ChatGPT'nin eğitimlerinin kalitesini olumlu etkilediğine inanmaktadır, bu da genel memnuniyetlerini artırmaktadır. AISPQ, hem AISE ile AIOSS hem de iş beklentileri (AISJE) ile AIOSS arasındaki ilişkide önemli bir aracı rol oynamaktadır. Ayrıca, YZ ile ilgili AISE, AISJE ile AIOSS arasındaki ilişkide dolaylı bir etkiye sahiptir. Araştırmacılar, üretken YZ araçlarının kullanılmasının yasaklanmasının muhtemelen öğrenci memnuniyetini azaltacağını ve çalışmaların algılanan kalitesini düşüreceğini öne sürmektedir.

Öz Belirleme Kuramı Çerçevesinde Yapay Zekâ Okuryazarlığı

Wang, arkadaşlarının (2025) Öz Belirleme Teorisi'ne (ÖBT) dayanan bu çalışma, 1056 üniversite öğrencisiyle, üç psikolojik ihtiyacın (algılanan özerklik, yeterlik ve ilişkililik) doyumunu ile öz düzenlemeli öğrenme stratejileri (ÖDÖS) ve YZ okuryazarlığı arasındaki

ilişkileri incelemiştir. Bulgular, üç temel psikolojik ihtiyacın doyumunun (özerklik, yeterlik, ilişkililik), öğrencilerin YZ okuryazarlığını ilerletmede kritik bir rol oynadığını göstermiştir. Ayrıca, dört ÖDÖS'nin (bilişsel katılım, üstbilişsel bilgi, kaynak yönetimi ve motivasyonel inançlar) bu psikolojik ihtiyaçlar ile YZ okuryazarlığı arasında aracılık rolü üstlendiği doğrulanmıştır. Motivasyonel inançlar, YZ okuryazarlığının tüm boyutları (farkındalık, etik, değerlendirme ve kullanım) üzerinde önemli pozitif etkiye sahip olan tek ÖDÖS boyutu olarak öne çıkmıştır. YZ okuryazarlığının etik boyutunun, ÖDÖS'lerden en az etkilenen boyut olduğu ve yalnızca motivasyonel inançlar ile üstbilişsel bilgi tarafından aracılık edildiği dikkat çekici bir bulgudur.

Yapay Zekâ ve Ruh Sağlığına Yönelik Psikolojik Etkiler

Zhai ve arkadaşlarının (2025) bu nicel, kesitsel anket çalışması, Çin'deki 12 üniversiteden 600 katılımcıyla (öğrenciler, öğretim üyeleri, eğitim teknologları ve ruh sağlığı uzmanları dahil) YZ'nin ve Derin Öğrenmenin (DÖ) ruh sağlığı (RS) eğitimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Yapısal Eşitlik Modellemesi (SEM) analizleri, sunulan altı hipotezin tamamını desteklemiştir. Bulgular, RS eğitiminin stresli bir yaşam tarzıyla başa çıkmak için temel bir ihtiyaç olduğunu göstermiştir. DÖ ve RS eğitiminin birleşimi, psikolojik olarak sağlıklı bir topluluğu teşvik etmeye katkıda bulunmaktadır. DÖ'nün geniş veri hacimlerini analiz ederek bireylerin zihinsel hastalıklarını kolayca teşhis edebildiği kabul edilmiştir. Öğrencilerin karşılaştığı anksiyete ve depresyonun DÖ ve RS eğitimi tarafından tahmin edilip azaltılabileceği bulunmuştur. Ayrıca, RS ile ilgili politikaların uygulanmasının, RS eğitimi zorunlu bir faktör haline getirdiği de desteklenmiştir.

İncelenen çalışmaların tematik dağılımı ve yapay zekâ kullanımına ilişkin temel psikolojik örüntüler Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1. 2025 Yılı SSCI Psikoloji Literatüründe Yükseköğretim Öğrencilerinin Yapay Zekâ Kullanımına İlişkin Tematik Çerçeve

Tematik Alan	İncelenen Psikolojik Değişkenler	Yapay Zekâ ile İlişkili Temel Bulgular	Temsilci Çalışmalar
Yapay Zekâ Okuryazarlığı ve Tutumlar	YZ okuryazarlığı, olumlu/olumsuz tutumlar, YZ kaygısı	YZ okuryazarlığı ve olumlu tutumlar kaygıyı azaltmakta ve YZ kabulünü artırmaktadır	Cengiz & Peker (2025)
Öğrenci Refahı ve Psikolojik İyi Oluş	Refah, stres, yalnızlık, teknostres	YZ kişiselleştirilmiş öğrenme yoluyla refahı artırabilir; aşırı kullanım teknostres ve yalnızlık riskini yükseltebilir	Klimova & Pikhart (2025)
Öz Kontrol ve Öz Yeterlik	Öz kontrol, öz yeterlik, öz saygı	Düşük öz kontrol aşırı ve yüzeysel YZ kullanımını artırırken, yüksek öz yeterlik YZ'nin öğrenme destekleyici kullanımını güçlendirmektedir	Rodríguez-Ruiz et al. (2025)
Öğrenci Memnuniyeti ve Öğrenme Deneyimi	Öğrenme memnuniyeti, beklentiler, algılanan kalite	YZ destekli öğrenme ortamlarında algılanan kalite ve beklentiler öğrenci memnuniyetini doğrudan etkilemektedir	Suchanek & Kralova (2025)
Öz Belirleme Kuramı ve Motivasyon	Özerklik, yeterlik, ilişkililik, öz-düzenleme	Psikolojik ihtiyaç doyumu, YZ okuryazarlığını ve derin bilişsel katılımı desteklemektedir	Wang et al. (2025)
Ruh Sağlığı ve Psikolojik Destek	Kaygı, depresyon, ruh sağlığı eğitimi	YZ ve derin öğrenme, ruh sağlığı belirtilerinin erken tespiti ve destek süreçlerinde işlevsel olabilir	Zhai et al. (2025)

TARTIŞMA

Bu çalışmada incelenen 2025 yılı SSCI indeksli psikoloji temelli araştırmalar, yükseköğretim öğrencilerinin yapay zekâ (YZ) kullanımına ilişkin psikolojik dinamikleri çok boyutlu biçimde ortaya koymaktadır. Bulgular bütün olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin YZ kullanımına yönelik tutumları, kaygı düzeyleri, öz yeterlik inançları, motivasyonel eğilimleri ve refah düzeyleri arasındaki karmaşık etkileşim açık biçimde görülmektedir.

İlk olarak, Cengiz ve Peker'in (2025) çalışması YZ okuryazarlığı ve YZ'ye yönelik tutumların, üretken YZ kabulü ile YZ kaygısı arasındaki ilişkide belirleyici aracı değişkenler olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, öğrencilerin YZ'ye yönelik psikolojik hazırlık düzeylerinin —özellikle olumlu tutum ve yeterlik algılarının— teknolojik kaygıyı azaltarak YZ'ye uyumu kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır. Yani öğrenciler YZ'yi daha fazla tanıdıkça ve bilinçli kullandıkça kaygı düzeyleri düşmekte, bu da akademik süreçte YZ araçlarını daha etkili kullanabilmelerine katkı sağlamaktadır.

Benzer şekilde, Wang, Cui ve Yuan'ın (2025) Öz Belirleme Teorisi çerçevesinde yürüttüğü araştırma, özerklik, yeterlik ve ilişkililik gibi temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun YZ okuryazarlığı üzerinde doğrudan etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, YZ kullanımının sadece teknik bir beceri değil, aynı zamanda öğrencinin psikolojik gereksinimlerini karşılayan bir öğrenme deneyimi olarak da değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle motivasyonel inançların YZ okuryazarlığının tüm boyutlarında belirleyici olması, öğrenme sürecinde içsel güdülenmenin kritik önemini ortaya koymaktadır.

Rodríguez-Ruiz ve arkadaşlarının (2025) bulguları, öz kontrol ve öz yeterliğin YZ kullanımında temel psikolojik belirleyiciler olduğunu göstermektedir. Düşük öz kontrolün YZ'yi akademik sorumluluklardan kaçış veya kısa vadeli rahatlama aracı olarak kullanma eğilimini artırdığı görülmektedir. Buna karşın yüksek öz yeterlik, YZ'yi öğrenme sürecini destekleyen bir araç olarak konumlandırmaktadır. Bu karşıtlık, YZ'nin aynı anda hem öğrenmeyi güçlendiren hem de öğrenci sorumluluğunu zayıflatabilen bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir.

Klimova ve Pikhart'ın (2025) YZ'nin öğrenci refahına etkilerine ilişkin bulguları ise bu teknolojinin çift yönlü doğasını vurgulamaktadır. YZ, kişiselleştirilmiş öğrenme ve stres azaltma gibi avantajlar sağlarken; teknostres, yalnızlık ve dijital yorgunluk gibi olumsuz psikolojik sonuçlara da yol açabilmektedir. Bu bulgular, yükseköğretimde YZ entegrasyonunun insan merkezli ve etik temellere dayalı biçimde gerçekleştirilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

Suchanek ve Kralova'nın (2025) geliştirdiği YZ Öğrenci Çalışmalardan Memnuniyet Modeli (AI 3S-modeli), YZ ile öğrenim kalitesi algısı, beklentiler ve genel memnuniyet arasındaki pozitif ilişkiyi göstermektedir. Bu model, öğrencilerin YZ araçlarını eğitim süreçlerine entegre ederken öğrenme deneyiminin kalitesi ve anlamlılığına önem verdiklerinde, akademik doyumun ve öğrenme motivasyonunun da arttığını ortaya koymaktadır.

Zhai ve arkadaşlarının (2025) çalışması, YZ ve Derin Öğrenme'nin ruh sağlığı eğitimine katkısına dikkat çekmektedir. Bulgular, YZ tabanlı sistemlerin öğrencilerin anksiyete ve depresyon düzeylerini azaltabileceğini ve ruh sağlığı farkındalığını arttırabileceğini

göstermektedir. Bu durum, psikoloji temelli yükseköğretim ortamlarında YZ'nin destekleyici ve önleyici bir araç olarak işlev görebileceğine işaret etmektedir.

Genel olarak bu çalışmalar, YZ'nin yükseköğretim öğrencilerinin psikolojik süreçleri üzerindeki etkilerinin hem fırsatlar hem de riskler içerdiğini göstermektedir. YZ okuryazarlığı, öz yeterlik, motivasyon ve psikolojik ihtiyaç doyumu gibi değişkenler, teknolojinin öğrenciler üzerindeki etkisini düzenleyen kilit unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, öz kontrol eksikliği, teknostres ve etik farkındalık yetersizliği gibi faktörler, YZ'nin öğrenme ve refah üzerindeki olumsuz etkilerini artırabilmektedir.

Dolayısıyla 2025 yılı SSCI literatürü, yükseköğretimde YZ kullanımının yalnızca teknik bir yenilik değil, aynı zamanda bilişsel, duygusal ve etik boyutları olan psikolojik bir dönüşüm alanı olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin YZ ile etkileşiminde, içsel motivasyonun, yeterlik inancının ve bilinçli farkındalığın desteklenmesi; öğretim tasarımlarında ise etik standartlar, duygusal denge ve insani bağlantı unsurlarının korunması, gelecekteki eğitim psikolojisi araştırmaları için temel yönelim alanları olarak öne çıkmaktadır.

Bu bulgular, yapay zekâ kullanımının yalnızca bireysel psikolojik süreçlerle sınırlı olmadığını; aynı zamanda yükseköğretim bağlamında sosyal ve ekonomik çıktılarla da doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Öğrenci refahının desteklenmesi, kaygının azaltılması ve öz düzenlemeli öğrenmenin güçlendirilmesi, akademik süreklilik ve öğrenme verimliliği açısından kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda yapay zekâ okuryazarlığı ve bilinçli kullanım, öğrencilerin akademik üretkenliğini artırarak eğitim sisteminin genel performansına katkı sunabilecek bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca, yükseköğretimde yapay zekâ destekli öğrenme ortamlarının etkili ve etik biçimde kullanılması, insan sermayesinin niteliğini güçlendiren bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Psikolojik iyi oluşu desteklenen, öz yeterliği ve motivasyonu yüksek bireylerin yetişmesi; uzun vadede iş gücü verimliliği, yenilik kapasitesi ve toplumsal refah üzerinde olumlu etkiler yaratma potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, yapay zekânın yükseköğretimdeki psikolojik etkilerinin sosyal uyum, ekonomik sürdürülebilirlik ve insan sermayesi gelişimi bağlamında ele alınması, çalışmanın sosyal bilimler ve eğitim-ekonomi literatürüyle olan ilişkisini güçlendirmektedir.

SONUÇ

Bu inceleme, 2025 yılında SSCI indeksli psikoloji temelli dergilerde yayımlanan çalışmaların bütüncül bir değerlendirmesiyle, yükseköğretim öğrencilerinin yapay zekâ (YZ) kullanımına ilişkin psikolojik süreçleri çok yönlü biçimde ortaya koymuştur. Bulgular, YZ'nin eğitim ortamlarında yalnızca bilişsel performansı değil, aynı zamanda öğrencilerin motivasyonel, duygusal ve etik yönelimlerini de derinden etkilediğini göstermektedir.

Genel olarak, YZ okuryazarlığı, öz yeterlik, tutum ve motivasyon gibi psikolojik faktörler, öğrencilerin YZ teknolojilerini benimseme ve etkin biçimde kullanma düzeylerini belirleyen temel değişkenler olarak öne çıkmıştır. YZ'ye yönelik olumlu tutum ve yeterlik algısı, kaygı düzeyini azaltırken öğrenme sürecine katılımı artırmakta; buna karşılık düşük öz kontrol, yüksek kaygı ve yüzeysel kullanım alışkanlıkları öğrencilerin YZ'den sağladıkları akademik ve psikolojik faydayı sınırlamaktadır.

Çalışmaların ortak noktası, YZ entegrasyonunun insan merkezli ve etik bir yaklaşımla sürdürülmesi gerekliliğidir. Öğrencilerin yalnızca teknolojik becerilerle değil, aynı zamanda öz düzenleme, eleştirel düşünme, sorumluluk bilinci ve duygusal dayanıklılık gibi psikolojik yeterliklerle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Aksi halde YZ'nin aşırı veya bilinçsiz kullanımı, teknostres, yalnızlık ve yüz yüze etkileşimlerin azalması gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir.

Bu doğrultuda, yükseköğretim kurumlarının YZ tabanlı araçları yalnızca öğretimsel verimlilik açısından değil, öğrenci refahı, etik farkındalık ve psikolojik sürdürülebilirlik açısından da değerlendirmesi gerekmektedir. YZ'nin psikoloji temelli etkilerini konu alan araştırmaların sayısının artması, bu teknolojilerin öğrencilerin bilişsel ve duygusal gelişimine nasıl entegre edileceği konusunda daha sağlam kuramsal modellerin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, 2025 yılı literatürü, yapay zekânın yükseköğretimde öğrencilerin psikolojik deneyimini dönüştüren güçlü bir faktör hâline geldiğini göstermektedir. Bu dönüşümün sağlıklı biçimde yönlendirilebilmesi için gelecekteki çalışmaların, YZ'nin etik, motivasyonel ve duygusal boyutlarını bütünleştiren disiplinlerarası yaklaşımlara odaklanması önerilmektedir.

ÖNERİLER

- Psikolojik Destekli YZ Eğitimi: Üniversitelerde YZ okuryazarlığı eğitimleri, sadece teknik bilgi değil; kaygı yönetimi, öz yeterlik ve etik farkındalık boyutlarını da kapsayacak biçimde yapılandırılmalıdır.
- Etik ve İnsan Merkezli Yaklaşım: YZ'nin eğitim süreçlerine entegrasyonunda öğrencinin insani değerleri, duygusal ihtiyaçları ve sosyal etkileşimi korunmalıdır.
- Araştırma Çeşitliliği: Gelecek çalışmalarda farklı kültürlerde, bölümler arasında ve lisans-lisansüstü düzeylerde karşılaştırmalı araştırmalara yer verilmelidir.
- Öğretim Tasarımı ve Politika Desteği: Üniversiteler, YZ kullanımında rehber ilkeler ve etik protokoller geliştirerek öğretim üyeleri ve öğrenciler için yönlendirici politika çerçeveleri oluşturmalıdır.
- Psikolojik İyi Oluşun İzlenmesi: YZ temelli öğrenme ortamlarının öğrenci refahı üzerindeki uzun vadeli etkilerini inceleyen boylamsal çalışmalar yapılmalıdır.

SINIRLILIKLAR

Bu çalışma, yalnızca 2025 yılında SSCI indeksli psikoloji temelli dergilerde yayımlanan araştırmalarla sınırlıdır; dolayısıyla farklı indekslerde yer alan veya yayımlanmamış tez, rapor ve konferans bildirimleri kapsam dışı bırakılmıştır. Ayrıca, incelenen çalışmaların büyük bölümü nicel ve kesitsel tasarımlara dayandığından, neden-sonuç ilişkilerini açıklamada sınırlılıklar bulunmaktadır. Yalnızca yükseköğretim öğrencilerini kapsayan örneklem, bulguların diğer yaş gruplarına genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Son olarak, literatürde yer alan çalışmaların farklı kültürel bağlamlarda yürütülmesi, sonuçların doğrudan karşılaştırılmasını zorlaştırmış; bu durum, elde edilen temaların yorumlanmasında bağlamsal farklılıkların dikkate alınmasını gerektirmiştir.

Çalışmaya Destek Olan Kurum/Kuruluşlar: Bu araştırma, herhangi bir kurum, kuruluş veya fon tarafından maddi olarak desteklenmemiştir. Çalışma, yazarın kendi akademik çabalarıyla yürütülmüştür.

Çatışma Beyanı: Bu çalışmada yazar ile herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır. Araştırma süreci tamamen bilimsel etik ilkeler doğrultusunda yürütülmüştür.

Teşekkür ve Destek Beyanı: Bu araştırma, herhangi bir kurum, kuruluş veya fon tarafından maddi olarak desteklenmemiştir. Çalışma tamamen yazarın kendi akademik çabalarıyla yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

Amer FGM, Alanazi MA, Shaban M, Abdelgawad ME, Mohammed HH, Hassan S, Atrous MH, Ibrahim SSM, Hashem Mohamed A, Sabek EM. (2025). Artificial Intelligence-Based Chabots' and Nursing Students' Academic Performance: The Mediating Role of Technophobia and Technophilia. *Int Nurs Rev.*, 72(3): e70056. <https://doi.org/10.1111/inr.70056>

Cengiz, S., & Peker, A. (2025). Generative artificial intelligence acceptance and artificial intelligence anxiety among university students: the sequential mediating role of attitudes toward artificial intelligence and literacy. *Current Psychology*, 44, 7991–8000. <https://doi.org/10.1007/s12144-025-07433-7>

Costa, C., Husain-Habib, N., & Reiter, A. (2024). Integrating ai into education: successful strategies, ideas, and tools from psychology instructors. *Teaching of Psychology*, 52(3), 330-338. <https://doi.org/10.1177/00986283241297635>

İslamoğlu, E. (2020). Modern zaman serileri ve yöntemleri. Nobel Akademik Yayıncılık.

Klimova, B., & Pikhart, M. (2025). Exploring the effects of artificial intelligence on student and academic well-being in higher education: a mini-review. *Frontiers in Psychology*, 16, 1498132. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1498132>

Rodríguez-Ruiz, J., Marín-López, I., & Espejo-Siles, R. (2025). Is artificial intelligence use related to self-control, self-esteem and self-efficacy among university students? *Education and Information Technologies*, 30, 2507–2524. <https://doi.org/10.1007/s10639-024-12906-6>

Rodríguez, J., Soledad, M., Buenestado-Fernández, M., & Lara, F. (2023). Use of chatgpt at university as a tool for complex thinking: students' perceived usefulness. *Journal of New Approaches in Educational Research*, 12(2), 323-339. <https://doi.org/10.7821/naer.2023.7.1458>

Rueda, M., Cerero, J., Batanero, J., & Meneses, E. (2023). Impact of the implementation of chatgpt in education: a systematic review. *Computers*, 12(8), 153. <https://doi.org/10.3390/computers12080153>

Sallam, M., Salim, N., Barakat, M., & Al-Tammemi, A. (2023). Chatgpt applications in medical, dental, pharmacy, and public health education: a descriptive study highlighting the advantages and limitations. *Narra J*, 3(1), e103. <https://doi.org/10.52225/narra.v3i1.103>

Sallam, M., Salim, N., Barakat, M., Al-Mahzoum, K., Al-Tammemi, A., Malaeb, D., Hallit, R., Hallit, S. (2023). Assessing health students' attitudes and usage of chatgpt in jordan: validation study. *JMIR Medical Education*, 9, e48254. <https://doi.org/10.2196/48254>

Strzelecki, A. and ElArabawy, S. (2024). Investigation of the moderation effect of gender and study level on the acceptance and use of generative ai by higher education students: comparative evidence from poland and egypt. *British Journal of Educational Technology*, 55(3), 1209-1230. <https://doi.org/10.1111/bjet.13425>

Suchanek, P., & Kralova, M. (2025). Generative artificial intelligence expectations and experiences in management education: ChatGPT use and student satisfaction. *Journal of Innovation & Knowledge*, 10(2), 100781. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2025.100781>

Wang, Y., & Wang, H. (2024). Mediating effects of artificial intelligence on the relationship between academic engagement and mental health among Chinese college students. *Frontiers in Psychology*, 15, 1477470. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1477470>

Zhai, S., Zhang, S., Rong, Y., & Rong, G. (2025). Technology-driven support: exploring the impact of artificial intelligence on mental health in higher education. *Education and Information Technologies*, 30, 13931–13959. <https://doi.org/10.1007/s10639-025-13352-8>